

ARCHEOLOGIA POLSKI

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

ARCHEOLOGIA POLSKI

TOM LV

Zeszyt 1-2

2010

WARSZAWA
2010

<http://rcin.org.pl>

S k ł a d R e d a k c j i N a u k o w e j:

Redaktor: MARIA DEKÓWNA
Z-ca Redaktora: TOMASZ PUROWSKI
Członkowie Redakcji: ROMUALD SCHILD, ZOFIA SULGOSTOWSKA

S k ł a d K o m i t e t u R e d a k c y j n e g o:

JOHAN CALLMER (Lund), HANNA KÓČKA-KRENZ (Poznań),
LECH LECIEJEWICZ (Wrocław), NATALIE VENCLOVÁ (Praha)

A d r e s R e d a k c j i:
Instytut Archeologii i Etnologii PAN,
00-140 Warszawa, al. Solidarności 105
tel. (0-22) 620 28 81 do 84 wewn. 138, 171
e-mail: archeologia.polski@wp.pl

K o r e k t o r:
Andrzej Jacek Tomaszewski

PL ISSN 0003-8180

© Copyright by Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Warszawa 2010

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission from the copyright owner.

D T P:
Janusz Świnarski

D r u k:
MATRIX
ul. Kielecka 35, Nowa Iwiczna
05-500 Piaseczno

Nakład 400 + 30 egz., objętość 14,5 ark. wydawn., papier offset 80 g
Druk ukończono w grudniu 2010 r.

Rzym, marzec 2010 r.
Fot. Grażyna Dulinicz

Doc. dr hab. Marek Krzysztof Dulinicz
(10.05.1957–6.06.2010)

SPIS TREŚCI

Doc. dr hab. Marek Krzysztof Dulinicz (10.05.1957–6.06.2010) (A n d r z e j B u k o i M a r i a D e k ó w n a)	7
Assoc. Prof. Marek Krzysztof Dulinicz (10.05.1957–6.06.2010)	11
Bibliografia prac doc. dr. hab. Marka Krzysztofa Dulinicza (o p r a c o w a l i J a r o s ł a w O ś c i ł o w s k i i T o m a s z P u r o w s k i)	14

STUDIA

T o m a s z P u r o w s k i, Paciorki szklane zdobione linią zygzakowatą odkryte w międzyrzeczu Odry i Wisły na stanowiskach z wczesnej epoki żelaza	23
Glass beads with zigzag ornament discovered on sites from the Early Iron Age in the interfluvium of the Oder and Vistula rivers	86
P r z e m y s ł a w U r b a ń c z y k, Archaeological view of Christianization on two sides of the Baltic Sea	89
Archeologia o chrystianizacji po obu stronach Bałtyku	101

DYSKUSJE I POLEMIKI

Z y g m u n t K r z a k, Słowo o archeologii polskiej	103
On Polish archaeology	106
A n d r z e j K u c z k o w s k i, Średniowieczne tzw. igielniki z rogu i poroża odkryte na ziemiach polskich	107
Medieval 'needle-holders' of horn and antler from Polish territories	118

RECENZJE

Klaus Ebbesen, The origins of the Indo-European languages. De Indoeuropæiske sprogs oprindelse (D o r o t a C y n g o t)	119
Back to the origin. New research in the Mesolithic-Neolithic Zvejnieki cemetery and environment, northern Latvia (T o m a s z K o w a l s k i)	131
Felix Jakobson, Die Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren im Kreise Allenstein, Ostpr.; Volker Hilberg, Masurische Bügelfibeln (A n d r z e j N i e w ę g ł o w s k i)	140
Metodologia, insediamenti urbani e produzioni. Il contributo di Gabriella Maetzke e le attuali prospettive delle ricerche (T a d e u s z B a r a n o w s k i)	157
Handbook of material culture (E l e o n o r a i S t a n i s ł a w T a b a c z y ń s c y) . .	168

KRONIKA

Prof. dr hab. Joachim Herrmann (19.12.1932–25.02.2010) (Lech Leciejewicz) . . .	173
Mgr Izabela Tomaszewska, z d. Głowacka (13.09.1955–10.04.2010) (Wojciech Szymański)	175
Międzynarodowa konferencja „Beyond elites. Alternatives to hierarchical systems in modelling social formations”, Bochum (RFN), 22–24 października 2009 r. (Kamil Adamczak)	178

Streszczenia w języku angielskim artykułów publikowanych na łamach „Archeologii Polski” ukazują się — począwszy od 2004 r. — w międzynarodowym czasopiśmie internetowym „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH; <http://cejsh.icm.edu.pl>).

Summaries in English of articles published in “Archeologia Polski” have been published (since 2004) in the international web periodical “The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH; <http://cejsh.icm.edu.pl>).

“Archeologia Polski” is regularly indexed in the International Bibliography of the Social Sciences; in IBZ — International Bibliography of Periodical Literature; IBZ — CD-ROM; IBR — International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature; IBR — CD-ROM.

OD REDAKCJI

„Archeologia Polski” jest wydawnictwem ciągłym, w którym zamieszczane są artykuły zawierające ujęcia ogólne, syntetyzujące, omawianych zagadnień. Publikujemy w nim prace z zakresu metodologii i metodyki badań archeologicznych oraz dyscyplin współpracujących z archeologią, a także studia dotyczące problematyki prahistorii oraz wczesnych dziejów ziem polskich na tle europejskim. Każdy zeszyt zawiera również dział polemik i dyskusji oraz recenzje literatury polskiej i obcej, głównie archeologicznej, lecz również prac z zakresu dyscyplin z archeologią współpracujących.

Artykuły i recenzje przekazywane do druku w „Archeologii Polski” prosimy opracowywać według zasad opublikowanych w tomie XXVIII : 1983, z. 1, s. 239 i n. naszego periodyku.

Warunki zamawiania „Archeologii Polski”

Institucje i osoby prawne mogą kierować zamówienia na adres:

**Institut Archeologii i Etnologii PAN,
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa,
numer konta w BANKU PEKAO SA nr 46 1240 6247 1111 0000 4979 6056
z dopiskiem „Archeologia Polski”**

Zachęcamy do korzystania z formularza zamówień w naszej księgarni internetowej na stronie:
www.iaepan.edu.pl

Wydawnictwo wraz z rachunkiem (cena numeru plus porto) prześlemy pocztą po otrzymaniu zamówienia.

Cena tomu 55 (podwójnego: jeden wolumin) zamówionego w IAE PAN wynosi 35,00 zł.

Prenumeratę roczną przyjmują oddziały kolportażowe RUCH oraz urzędy pocztowe i listonosze.

Koszt prenumeraty tomu 56 (podwójnego: jeden wolumin) wynosi 35,00 zł.

Bieżące i wcześniejsze numery można nabyć lub zamówić (przesyłka za zaliczeniem pocztowym) w Bibliotece IAE PAN, al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, adres e-mail:
bookshop@iaepan.edu.pl

Subscriptions orders for “Archeologia Polski” available through the local press distributors or directly from

**Institute of Archaeology and Ethnology
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland**

The subscription rate is EURO 44 plus postage 5 EURO. Payment should be made by credit card, by International Money Order sent to

BANK PEKAO SA nr 46 1240 6247 1111 0000 4979 6056

or by a check made payable to

**Institut Archeologii i Etnologii PAN,
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland**

We recommend using an order form available in the Institute’s bookshop on our website:
www.archaeology.pl

<http://rcin.org.pl>

WARUNKI PRENUMERATY „RUCH” S.A.

1. „Archeologia Polski” jest półrocznikiem. Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okres roczny.
2. Przewidywana cena prenumeraty krajowej na 2011 r. wyniesie 35,00 zł.
3. Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.
4. Prenumerata opłacana w złotówkach ze zleceniem wysyłki za granicę: informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, 01-248 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33, Warszawa; telefony (0-22) 532 87 31, 532 88 16, 532 88 19; infolinia 0 800 120 029; wpłaty w PLN na konto w banku PEKAO S.A. IV O/Warszawa, nr 68124010531111000004430494 lub w kasie Oddziału.
Dokonując wpłaty za prenumeratę w Banku czy też w Urzędzie Pocztowym należy podać: nazwę firmy „RUCH” S.A., nazwę banku, numer konta, czytelny pełny adres odbiorcy za granicą, okres prenumeraty, rodzaj wysyłki (p-tą lot. czy zwykłą) oraz zamawiany tytuł. Warunkiem rozpoczęcia wysyłki prenumeraty, jest dokonanie wpłaty na podane konto.
5. Prenumerata opłacana w dewizach przez odbiorcę z zagranicy: przelewem na konto w banku w USD PEKAO S.A. IV O/W-wa 54124010531787000004430508; w EURO PEKAO S.A. IV O/W-wa 46124010531978000004430511, po dokonaniu przelewu prosimy o przesłanie kserokopii polecenia przelewu z podaniem adresu i tytułu pod nr faxu +48 22 532 87 32. Opłaty za prenumeratę można dokonać również czekiem wystawionym na firmę „RUCH S.A. OKDP” i przesłanym razem z zamówieniem, listem poleconym, na adres jw. Informujemy, że klienci płacący z zagranicy mogą też dokonać wpłaty na prenumeratę kartami kredytowymi VISA i MASTERCARD w Internecie <http://www.ruch.noria.pl>
6. Termin przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną na następny rok do 5.12.

For the exchange write, please, to
Instytut Archeologii i Etnologii PAN — Biblioteka
al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland

Orders regarding all publications of the Institute of Archaeology and Ethnology should be addressed to the Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland, tel./fax +48 22 624 01 00 (Warsaw).
We recommend using an order from available in the Institute's bookshop on our website:
www.archaeology.pl

The subscription rates for periodicals are (in EURO or equivalent):

Archeologia.....	19	
Archaeologia Polona.....	22	
Archeologia Polski.....	22 (2 fasc.)	44
Ethnologia Polona.....	22	
Etnografia Polska.....	19	
Fasciculi Archaeologiae Historicae.....	15	
Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.....	12 (4 fasc.)	48
Przegląd Archeologiczny.....	22	
Sprawozdania Archeologiczne.....	22	

plus postage 5 EURO.

Payment must be made by International Money Order sent to BANK PEKAO SA No 84124062471978000049732719 or by check payable to Instytut Archeologii i Etnologii PAN, al. Solidarności 105, PL-00140 Warszawa, Poland.

NAJNOWSZE WYDAWNICTWA INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN

- A. Abramowicz, *Koral pamięci. Wspomnienia, pamiętniki, dzienniki, notatki i listy archeologa*, cz. I, *Dzieciństwo i młodość* [The coral of memory. Reminiscences, diaries, journals, notes and letters of an archaeologist, part I, *Childhood and youth* — in Polish only], Łódź 2010, 384 ss. + XXVIII ss. fotografii.
- Archeologia średniowiecznego Kołobrzegu*, tom V, [The archaeology of medieval Kołobrzeg — summaries in German] M. Rębkowski red., Kołobrzeg 2010, 171 ss., ryciny, tabele.
- B. Balcer, *Budownictwo mieszkalne i gospodarcze w neolicie ziem Polski*, w druku.
- J. Budziszewski, P. Włodarczak, *Kultura pucharów dzwonowatych na Wyżynie Małopolskiej*, w druku.
- A. Buko, *Stolpie. Tajemnice kamiennej wieży* [Sum.: *Stolpie. The mystery of the stone tower*], Warszawa 2009, 239 ss., 178 rycin.
- A. Czekał-Jastawny, *Osadnictwo społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej w dorzeczu górnej Wisły* [Sum.: *Settlement of Linear Pottery communities in the upper Vistula river basin*], Kraków 2008, 246 ss., 106 rycin, 26 tabel, 4 mapy.
- Dom, majątek, klient, sługa. Manifestacja pozycji elit w przestrzeni materialnej i społecznej (XIII–XIX wiek)*, M. Pauk, M. Saczyńska red., w druku.
- In gremio — in praxis. Studia nad średniowiecznym skórnictwem* [Sum.: *In gremio — in praxis. Studies on the Medieval leather production*], A.B. Kowalska, B. Wywrot-Wyszkowska red., Szczecin 2009, 250 ss., tabele, ryciny.
- M. Kara, *Najstarsze państwo Piastów — rezultat przelomu czy kontynuacji?* [Sum.: *The oldest state of the Piast — the result of a turning-point or a continuation? Archaeological study*], Poznań 2009, 407 ss., 121 rycin.
- J. Kabaciński, *Przemiany wytwórczości krzemiennej społeczności wczesnego neolitu strefy wielkodolinnej Nizy Polskiego*, w druku.
- I. Kabzińska, *Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przelomu XX i XXI stulecia* [Between longing for the ideal and reality. Poles in Lithuania, Belarus and Ukraine during the system transformation at the turn of the 20th and 21st century — in Polish only], Warszawa 2009, 228 ss.
- M. Kobusiewicz, J. Kabaciński, R. Schild i in., *Gebel-Ramlah. Final Neolithic cemeteries from the Western Desert of Egypt*, w druku.
- Z. Kobyliński, *Własność dziedzictwa kulturowego* [Cultural heritage ownership — in Polish only], Warszawa 2009, 337 ss., ryciny.
- K. Kość, *Żywi we wspomnieniach. Doświadczenia śmierci w relacjach polskich zesłańców w ZSRR (w latach 1940–1946)* [Sum.: *Alive in memories of the experiences of death — in relations of Polish exiles in USSR (1940–1946)*], Wrocław 2008, 274 ss.
- J. Kruk, *Wzory przeszłości. Studia nad neolitem środkowym i późnym* [Models of the past. Studies on the Middle and Late Neolithic — in Polish only], Kraków 2008, 240 ss., 51 rycin, 4 tabele.
- A. Kulczycka-Leciejewiczowa, *Samborzec. Studium przemian kultury ceramiki wstęgowej rytej* [Sum.: *Samborzec. A study of evolution of the Linear Pottery Culture*], Wrocław 2008, 271 ss., ryciny, tabele.
- Lato w mieście. Różne oblicza kultury* [Sum.: *Summer in the city. Culture's different faces*], R. Godula-Węclawowicz red., Warszawa-Kraków 2010, 207 ss., ryciny.
- Milicz. Clavis Regni Poloniae. Gród na pograniczu* [Milicz. Clavis Regni Poloniae. Stronghold on the frontier — summaries in German], J. Kolenda red., Wrocław 2008, 290 ss., ryciny.
- Making a Medieval town: Patterns of Early Medieval urbanization*, A. Buko red., w druku.
- Man–Millennia–Environment. Studies in honour of Romuald Schild*, Z. Sulgostowska, A.J. Tomaszewski red., Warszawa 2008, 346 ss., ryciny, fotografie, tabele.
- Nadodrze w starożytności*, G. Domański red., w druku.
- A. Nadolski, *Grunwald — problemy wybrane* [Zusamm.: *Tennenberg — ausgewählte Probleme*], Wodzisław Śląski–Łódź 2010, 274 ss., ryciny.
- D. Nowakowski, *Siedziby książęce i rycerskie księstwa głogowskiego w średniowieczu* [Zusamm.: *Die mittelalterlichen Ritter- und Herzogburgen des Herzogtum*], Wrocław 2008, 641 ss., 209 rycin, 2 mapy.
- Opera ex aere. Studia z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza dedykowane profesorowi Janowi Dąbrowskiemu* [Opera ex aere. Studies on the Bronze and Early Iron Ages dedicated to Professor Jan Dąbrowski — in Polish, Ukrainian, Belorussian, Slovakian, Czech, German or English], M. Mogielnicka-Urban red., Warszawa 2008, 266 ss., ryciny.
- Pradzieje Wielkopolski. Od epoki kamienia do średniowiecza* [Sum.: *The Prehistory of Greater Poland. From the Stone Age to the Middle Ages*], M. Kobusiewicz red., Poznań 2008, ss. 467, ryciny.
- Rola głównych centrów kulturowych w kształtowaniu oblicza kulturowego Europy Środkowej we wczesnych okresach epoki żelaza* [Zusamm.: *Rolle der wichtigen Kulturzentren in der Gestaltung des Kulturbildes Mitteleuropas in den frühen Perioden der Eisenzeit*], B. Gediga, W. Piotrowski red., Biskupin–Wrocław 2010, 423 ss., ryciny.
- U. Sowina, *Woda i ludzie w mieście późnośredniowiecznym i wczesnonowożytnym. Ziemie polskie z Europą w tle* [Sum.: *Water and people in a Late-Medieval and Early-Modern Town. Polish Lands with Europe in the background*], Warszawa 2009, 488 ss., 79 rycin, mapa.
- K. Szamałek, *Procesy integracji kulturowej w młodszej epoce brązu i początkach epoki żelaza na Pojezierzu Wielkopolskim* [Sum.: *Processes of cultural integration in the Late Bronze Age and Early Iron Age in the Great Polish Lakeland*], Poznań 2009, 198 ss., 74 ryciny, 5 tabel.
- A. Szczepaniak-Kroll, *Tożsamość poznańskich rodzin pochodzenia niemieckiego. Losy Bajerleinów i Dittrichów (XVIII–XX w.)* [The identity of Poznań families of German origin. The history of the Bajerlein and Dittrich families (18th–20th c.) — in Polish only], Poznań 2010, 338 ss., 30 fotografii.
- B. Wywrot-Wyszkowska, *Skórnictwo w lokacyjnym Kołobrzegu. XIII–XV wiek* [Zusamm.: *Lederverarbeitung in der Gründungsstadt Kolberg. 13.–15. Jh.*], Szczecin 2008, 214 ss., 48 rycin, 49 tabel, 4 tabele.
- Zespół wieżowy w Stolpie. Badania 2003–2005* [Sum.: *The Tower complex in Stolpie. Excavations 2003–2005*], A. Buko red., Warszawa 2009, 375 ss., ryciny, tabele.
- M. Żemigała, *Cegła w budownictwie wielkopolskim w średniowieczu* [Sum.: *Brick in Great Poland architecture in the Middle Ages*], Łódź 2008, 192 ss., 89 rycin.

ARCHEOLOGICZNE ZESZYTY AUTOSTRADOWE

- Z. 7. *Badania na autostradzie A4*, cz. V [Investigations on the A4 motorway, Part V — summaries in German or English] B. Gediga red., Wrocław 2008, 260 ss., ryciny, tabele.
- Z. 8. *Badania na autostradzie A4*, cz. VI. *Osadnictwo neolityczne w Polwicy i Skrzypniku, pow. Olawa* [The Neolithic settlement in Polwica and Skrzypnik, district Olawa — summaries in German or English], B. Gediga red., Wrocław 2009, ss. 176, ryciny, tabele.

- Z. 9. *Badania na autostradzie A4, cz. VII [Investigations on the A4 motorway, Part VII — summaries in German]* B. Gediga red., Wrocław 2009, ss. 178, ryciny.
Z. 10. *Badania na autostradzie A4, część VIII*, B. Gediga red., w druku.

BIBLIOTEKA ETNOGRAFII POLSKIEJ

[pod redakcją Jolanty Kowalskiej]

- Nr 58, D. Demski, *Obrazy hinduizmu. Kultura i religia oczami radźputów i pasterzy [Sum.: Images of hinduism culture and religion. Views from the rajputs and rabari herdsmen]*, Warszawa 2008, 340 ss., 22 rycin, 56 fotografii, 28 tabel.

COLLECTIO ARCHAEOLOGICA, HISTORICA ET ETHNOLOGICA

(pod redakcją Andrzeja Janeczka)

- Vol. 2, E. Dąbrowska, *Groby, relikwie i insygnia. Studia z dziejów mentalności średniowiecznej [Graves, relics and insignia. Studies on Medieval mentality — in Polish only]*, Warszawa 2008, 376 ss., ryciny.
Vol. 3, W. Łosiński, *Pomorze Zachodnie we wczesnym średniowieczu. Studia archeologiczne [Zusamm.: Westpommern im Frühmittelalter. Archäologische Studien]*, Poznań 2008, 234 ss., ryciny, tabele.

KATALOG ZABYTKÓW BUDOWNICTWA PRZEMYSŁOWEGO W POLSCE

(pod redakcją Krzysztofa Dumały)

- T. VII, *Województwo lubelskie, z. 2*, P. Czepas, *Powiat radzyński [Sum.: Lublin voivodeship, fasc. 2, Radzyń district]*, Łódź–Warszawa 2009, 96 ss., 58 rycin, 11 tablic.

KOMENTARZE DO POLSKIEGO ATLASU ETNOGRAFICZNEGO

- T. VIII, A. Drożdż, *Zwyczaje i obrzędy weselne, cz. III, Współdziałanie społeczności wiejskiej podczas obrzędu weselnego (druga połowa XIX wieku i XX wiek) [Sum.: Wedding customs and rituals, Part III, Cooperation of a village community during a wedding ceremony (second part of the 19th and the 20th century)]*, Wrocław–Cieszyn 2009, 356 ss., 19 map, tabele.

ORIGINES POLONORUM

(pod redakcją Przemysława Urbańczyka)

- T. 3, *Przemysł wczesnośredniowieczny [Sum.: The Early Medieval Przemysł]*, E. Sosnowska red., Warszawa 2010, 482 ss., 19 tablic kolorowych, ryciny, płytka CD.

SPOTKANIA BYTOMSKIE

(pod redakcją Sławomira Moździocha)

- Vol. VI, *Stare i nowe w średniowieczu. Pomiędzy innowacją a tradycją [The old and the new in the Middle Ages. Between innovation and tradition — summaries in German or English]*, S. Moździoch red., Wrocław 2009; 475 ss., ryciny.

STUDIA I MATERIAŁY Z HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

[pod redakcją Jerzego Kruppę]

- T. LXXII, E. Mazur, *Szpital w Królestwie Polskim w XIX wieku [Sum.: Hospitals in the Kingdom of Poland in the 19th century]*, Warszawa 2008, 232 ss., 31 rycin, mapa, tabele.

ARCHAEOLOGIA POLONA

- Vol. 46, Warszawa 2008, 343 ss. + płyta CD (Bibliographical supplement and figures)

ARCHEOLOGIA

- T. LVII, Warszawa (2007) 2009, 238 ss. + 31 tablic.

ARCHEOLOGIA POLSKI

- T. LIV, z. 1, 2, Warszawa 2009, 172 ss., 158 ss.

- T. LV, z. 1–2, Warszawa 2010, 186 ss.

ETNOGRAFIA POLSKA

- T. LII, z. 1–2, Warszawa 2008, 177 ss.

FASCICULI ARCHAEOLOGIAE HISTORICAE

- Fasc. XXII, Łódź 2009, 120 ss.

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

- Rok LVII, nr 1, 2, 3–4, Warszawa 2009, 168 ss., 167 ss., 146 ss.

PRZEGLĄD ARCHEOLOGICZNY

- Tom 56, Wrocław 2008, 179 ss.

SPRAWOZDANIA ARCHEOLOGICZNE

- Tom LXI, Kraków 2009, 541 ss.